

Koponyaűri daganatok radiológiai vizsgálatai

Osztie Éva
OKTI

- Daganat vagy egyéb? Differenciáldiagnosztikai problémák.
- Ha daganat: lokalizáció, morfológia, multiplicitás, dignitás lehetséges meghatározása, sebészi szempontok feltárása.
- Ha kezelt daganat: residuum, recidíva kimutatása, necrosistól való differenciálása, a kezelés hatásosságának megítélése.

A rendelkezésünkre álló eszköztár:

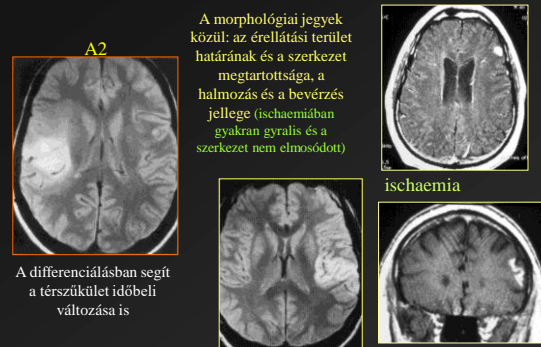
- CT, MR, SPECT, PET
- MR: SE, GRE, DWI, SWI, PWI, MRS, fMRI, DTI (MR-tractográfia)

CT vagy MR ?

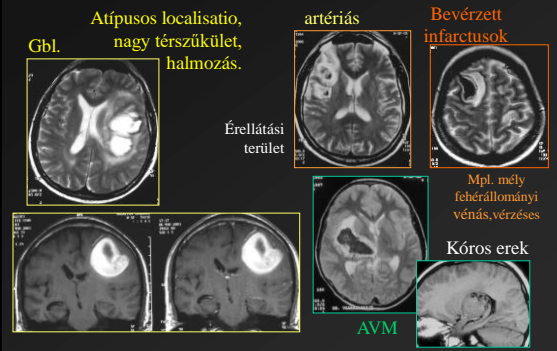
- Nem „MR kompatibilis” beteg
- MR lehetőség hiánya, fenyegető beékelődéskor
- Nyugtalan, nem kooperáló akut beteg, szédülési lehetőség hiányában
- Meszesedés kimutatása (kiegészítés az MR-hez)
- Agytörzsi, hátsó scalai, basis, intrameatalis, sella környéki tumorok
- Corpus callosumhoz, kamrákhoz, állományhoz központonhoz való viszony megítélésére
- Multiplicitás igazolására
- Cysta - solid tu. diff.-hoz
- Liquorterek érintettsége
- Műtéti tervezéshez

Az MR szinte minden agydaganatos beteg kivizsgálásának alapvető diagnosztikai eszköze kell legyen, mely szükség szerint kiegészíthető egyéb modalitásokkal!

Tumor vs. vascularis laesio/ischaemia

Bevérzett tu. differenciálása

Benignus intracerebralis és intratumoralis vérzések differenciálása

Benignus • A vérzés korának megfelelő, homogén jelintenzitások • Időben egyenletes felszívódás • Szabályos, teljes ferritin, haemosiderin szegély • Chr. stádiumban az oedema és térszűkület teljes megszűnése	Intratumoralis • Heterogenitás (oedema, tu., necrosis, rávérzések) • Elhúzódó felszívódás (eltérő oxigén-ellátottság) • Hiányzó vagy szabálytalan haemosiderin szegély • Állandó vagy növekvő oedema és térszűkület, azonosítható tu. részletek

Tumor (met., gbl.) vs. Abscessus

DWI Abscessusban intenzív, homogén centralis
Gbl. és met. Nekrotikus centrumában nincs
vagy foltos, inhomogén, mérsékelt.

Encephalitis vs. tumor

PNET-ben oedema, elmosott és inhomogén szerkezet és halmozás

HE gyulladásban szerkezet kivehető, DWI gátolt.

A2 Herpes encephalitis

Cystas tumor vs. arachnoidealis cysta

O e d e m a
h a l m o z á s

Haemangioblastoma Pilocytas astrocytoma

Arachnoidealis cysta vs. epidermoid tumor

Epidermoid az egyetlen daganat, mely az acut ischaemiához hasonló mértékű diffúziógátlást okoz

A differenciáláshoz diffúzió súlyozott felvétel szükséges!

Tumefactive SM

Az eltérés medialis szélénél patkó-alakú halmozás

Nagy B-sejtes lymphoma

ADC ↓
rCBV alacsony
MRS: lipid csúcs, alacsony NAA és Cholin

PWI: Mal.gliomában ↑
Tumefactive SM-ben ↓

A2? Pop.

Eszméletvesztés miatt vizsgált beteg, acut CT neg.

MR: nem halmozó, erősen vascularisalt laesio – glioma?

Kiegészítő PWI és MRS: széli részeken emelkedett rCBV és Cho csökkenés → daganat ellen szól

Szövettan, dignitás lehetséges meghatározása

Klinikum + életkor

Lokalizáció + morfológiai jegyek

(vascularizáltság, anyagsere folyamat, szöveti összetétel, funkció)

Prognózis

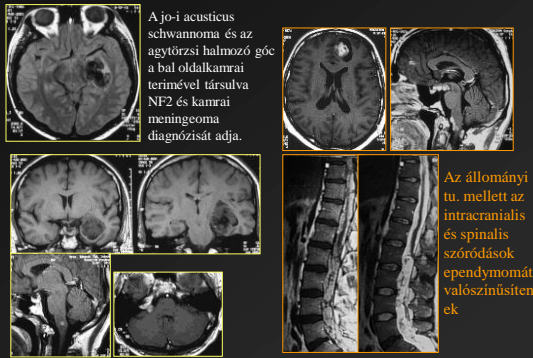
necrosis, halmozás jelentősége változó, multiplicitás, szóródás, subependymalis és duralis infiltratio rossz prognosztikai faktor (ma már molekuláris és cytogenetikai elemzés elengedhetetlen a terapia kialakításához is)

A legtöbb extra-axialis tu. benignus (kivételesen met. és lymphoma), halmozásuk intrinsze eretztségre utal.

A primer intracranialis daganatok megoszlása életkor szerint

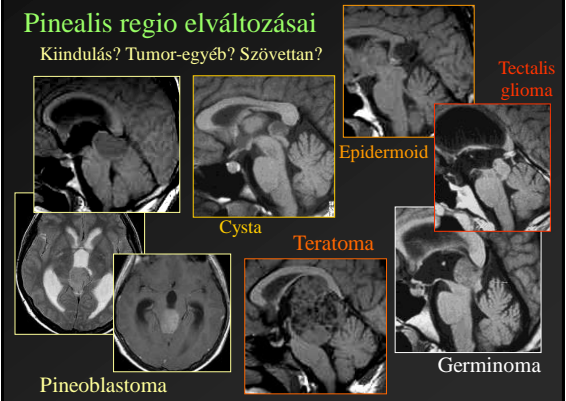
	Gyerekek	Felnőtt
Csúcs életkor	4-8 év	40-70 év (egyre fiatalabb)
	közp. idegra 2. leggyakoribb lokalizáció	az összes agydaganat 2/3-a (kb. 25-33% metastasis)
Supratentorialis	40-50%	80-85%
	Astrocytoma (low grade)	Glioma (70% , <u>50-60% malignus</u>)
	Craniopharyngeoma	Meningeoma (15-20%)
	PNET, germinoma, egyéb	Oligo (5%) , <u>Lymphoma</u> ↑
Infratentorialis	A1 (30%)	Extra-axialis
	Medullobl., agytörzsi glioma, ependymoma	(schwannoma, meningeoma, epidermoid, lipoma)

Tu. localisatio - szövettan

Pinealis regio elváltozásai

Kiindulás? Tumor-egyéb? Szövettan?

Szövetteni eredetük alapján meghatározott elhelyezkedésű tumorkok

-Ductus craniopharyngeusból kiinduló eltérések: **craniopharyngeoma** és **Rathke-tasak cysta** a hátsó garatfal és a III. kamra vonala között, legtöbbször intrasuprasellarisan

-Primitív gerinchúrból eredő **chordoma** a dorsum sellae-től a coccyxig húzó sávban (clivus, sacrum) középvonal (vs. *Chondroma – mely laterálisabb helyzetű*)

-Epithelialis zárvány sejtekből származó **dermoid** és **epidermoid** a cisternákban és subarachnoidealis terekben

-Endodermalis eredetű neuroepithelialis cysta: **Colloid** cysta a III. kamra ventrocranialis részében (vegyes összetétel)

-Subependymalis óriássejtes astrocytoma (**SEGA**) foramen Monroi régió (sclerosis tuberosával való kapcsolódás)

-Corpus pinealeből kiinduló (germ és neuroepithelialis) **germinoma, teratoma (chorioce.), pinealocytoma, pinealoblastoma**, - (diff. Dg.: corpus pineale cysta)

Az agydaganatok lokalizációjának sebészi szempontjai

- Sebészi elérhetőség, megközelíthetőség
- Inoperabilitás
- Lokalizációból sokszor a szövettanra lehet következtetni
- Corpus callosum infiltrációja, középvonal átlépése, fornix?
- Intra-, vagy extraaxialis?
- Pinealis, tectalis vagy III. kamrai ventricularis?
- Egy vagy többgócú?
- Subependymalis, subarachnoidealis szóródás, duralis terjedés?
- Vénás sinusok befogottsága?

A daganat elhelyezkedésének jelentősége

szövetteni és műtéttechnikai szempontból

Meningeoma a cc. dislocatiójával, operabilis

A3 cc. infiltrációval, falk alatt ellenoldali boltosulással, operabilis

A3 cc. áttörésével és intraventric. terjedéssel, részlegesen eltávolítható

A „pillangó tumor” sem mindig inoperabilis

Pop.

A fornixtól ventralisan elhelyezkedőek optimálisan megkisebbithek, a comissura anterior megkímélése mellett

A2

Sérülésük esetén törzsdüci infarctus alakul ki...

Insularis infiltratív gliomák a lateralis perforatorokig távolíthatók el.

A vénás sinusok befogottsága

- Teljes:** ha az MRV is bizonyítja, hogy nem maradt áramlás az infiltrált sinusban, akkor teljesebb rezekció lehetséges
- Részleges** - intraop. vérzés, subacutan vénás infarctus

Az artériák intratumoralis befogottsága

- Intraoperatív vérzéshez**
- korai postop. szivárgó vérzéshez** - növekedő/feszülő haematomához
- subacutan infarctus kialakulásához** vezethet

A PWI értéke a malignitás fokának meghatározásában gliomáknál

A2

Nem halmozó low grade glioma high grade glioma

high-grade glioma magas relatív agyi vértérfogattal (rCBV), hiányzó kontrasztanyag halmozás ellenére.

Perfusion MR Imaging of Brain Neoplasms: Shimizu, C. Wong et al. AJR 2002; 174:1147-1157

Perfúziós és diffúziósMR vizsgálat

High-grade glioma halmozással

ADC csökkent

PWI/rCBV közepes-kifejezett növekedése a halmozás helyén

PWI: DSC (dynamic susceptibility contrast enhanced) és **ASL** (pulsed arterial spin labeled) mérések azonos értékűek

A3 inhomogén szerkezet

Nem mindig a halmozó rész a legmalignusabb → biopszia helyének meghatározása

Grading DWI és MRS segítségével

Low grade
ADC=110x10⁻³

High grade
ADC=87x10⁻³

Szignifikáns különbség: ADC, Cho/NAA, Lac/Cr

Nail Bulakbasi et al. AJNR Am J Neuroradiol 23:225-233, February 2003

MRS – hasznossága a diagnosztikában és az idegsebészeti gyakorlatban

A legfontosabb metabolitok – hosszú TE-vel

- NAA** - idegsejt integritása
- Cr** - energia metabolizmus
- Cho** - membrán, myelin változások, sejt sűrűség
- Lac** - anaerob metabolizmus
- Lip** - membrán károsodás, nekrozis

Biopsia target

Medulloblastoma

Nem halmozó tumorrész → legmagasabb Cho → biopszia

Tumorok dignitásának megközelítése DWI, PWI és MRS mérések elemzésével

Low grade ↑ ADC
Myoinositol

High grade ↓

Néhány tumorban gátolt diffúzió magas cellularitás/sejtmag cytoplazma arány miatt

- Lymphoma
- High grade gliomák
- PNET

High grade ↑ Cho/NAA
Cho/Cr
Lac/Cr

Low grade ↓ rCBV

MRS értéke a malignitás meghatározásában és a th-ás döntés meghozatalában

progressio

Mérsékelten fokozott microvascularisatio csak a tu. cranialis részében, de MRS kifejezett Cho/NAA emelkedés → malignitásra utal, chemo-irrad. th.

Glioma A1 - tractográfia

Cavernoma - fMRI

A primer intracranialis daganatok szövettani osztályozása

- Gliális daganatok**
 - Astrocytomak
 - Oligodendrogliomák
 - Kevert gliomák
 - Ependymalis tumorok
 - Choroid plexus tumorok
- Nongliális daganatok**
 - Neuronális és vegyes neuronális-gliális tu.
 - Embriónalis daganatok
 - Pinealis regio tumorai
 - Meningeális és mesenchymalis tu.
 - Agyidegdaganatok
 - Haemopoeticus tu.

Gliomák felnőttkorban WHO grade II-IV.

Malignizálódás jelei: növekedés, oedema fokozódása, necrosis, halmozás megjelenése

A 2, A 3, O 3, Co

Anaplasticus astrocytoma - Glioblastoma gliomatosis

A3 rec.

Gbl. Gliosarcoma Gbl. gigantocellulare

Primer agyi lymphomák

B-sejtes, Non-Hodgkin

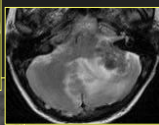
Mély állományi, multiplex, sejtűs, magas sejtmag/cytoplasma arány - CT: hyperdens, MR: T2 jelszegény. Szeparált agyideghalmozást okozhat - leptomeningeális terjedés.

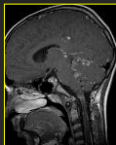
B i o p s z i a

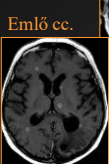
10-15 eset/év, emelkedik...

Intracranialis metastasisok

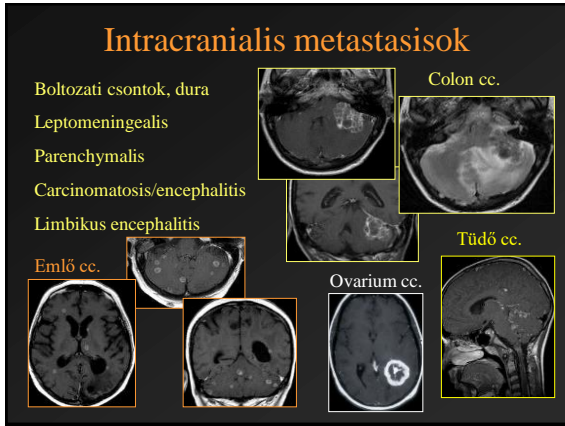
Boltzati csontok, dura
Leptomeningealis
Parenchymalis
Carcinomatosis/encephalitis
Limbikus encephalitis

Colon cc.

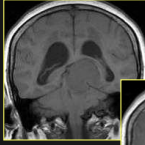
Tüdő cc.

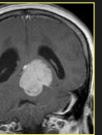
Emlő cc.

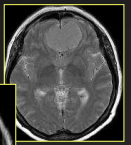
Ovarium cc.

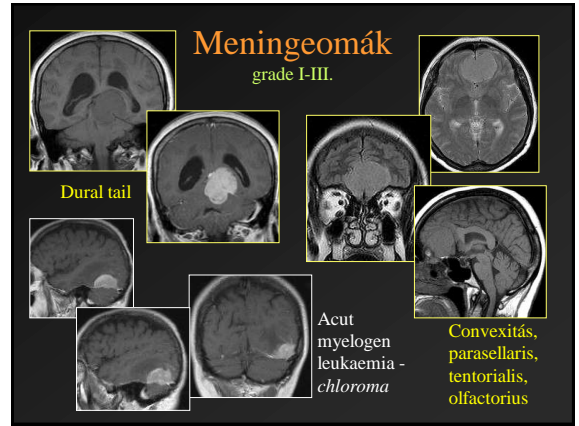

Meningeomák grade I-III.

Dural tail

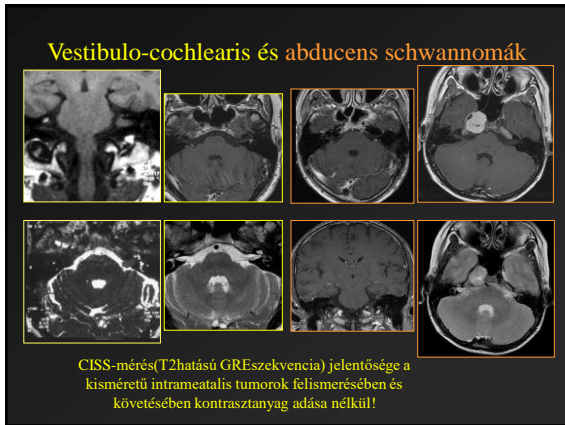
Acut myelogen leukaemia - chloroma

Convexitás, parasellaris, tentorialis, olfactorius

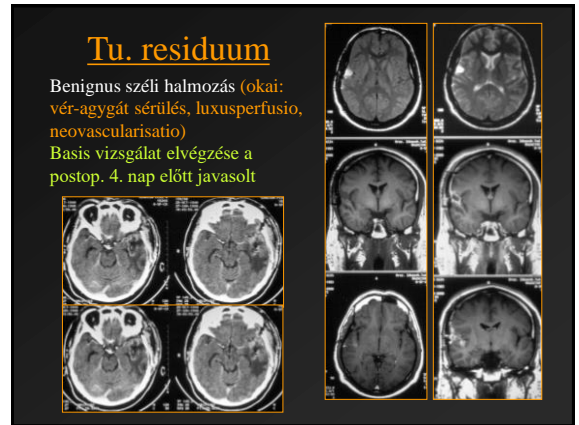
Vestibulo-cochlearis és abducens schwannomák

CISS-mérés (T2hatású GRE szekvencia) jelentősége a kisméretű intrameatalis tumorok felismerésében és követésében kontrasztanyag adása nélkül!

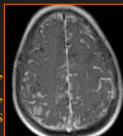

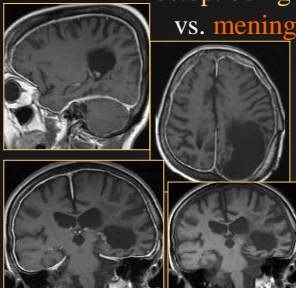
Tu. residuum

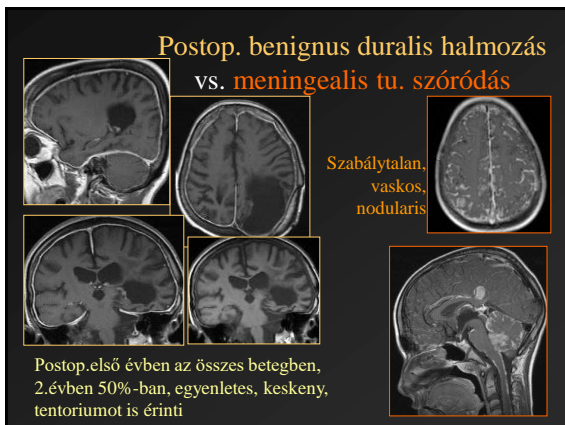
Benignus széli halmozás (okai: vér-agyagát sérülés, luxusperfusio, neovascularisatio)
Basis vizsgálat elvégzése a postop. 4. nap előtt javasolt

Postop. benignus duralis halmozás vs. meningealis tu. szóródás

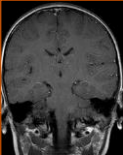
Szabálytalan, vaskos, nodularis

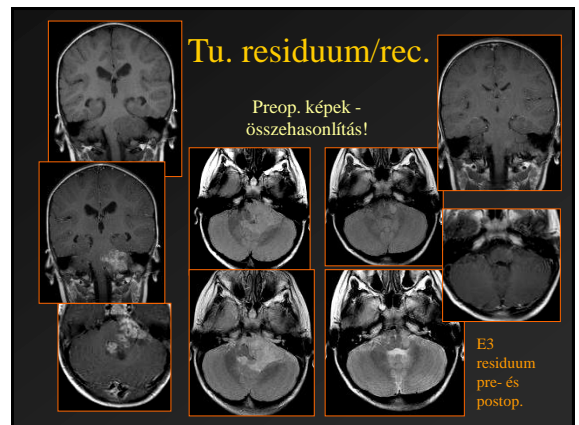
Postop. első évben az összes betegben, 2. évben 50%-ban, egyenletes, keskeny, tentoriumot is érinti

Tu. residuum/rec.

Preop. képek - összehasonlítás!

E3 residuum pre- és postop.

Tu. rec.: neoangiogenesis – fokozott permeabilitással →

Hyperperfúzió és megnövekedett CBV

Necrosis: endothel károsodás és coagulatív necrosis →

Csökken CBF és CBV

A perfúziós képalkotás (PWI) alkalmas a tumorok vaszkularizációjának és az erek permeabilitásának vizsgálatára, ezáltal segítségünkre lehet:

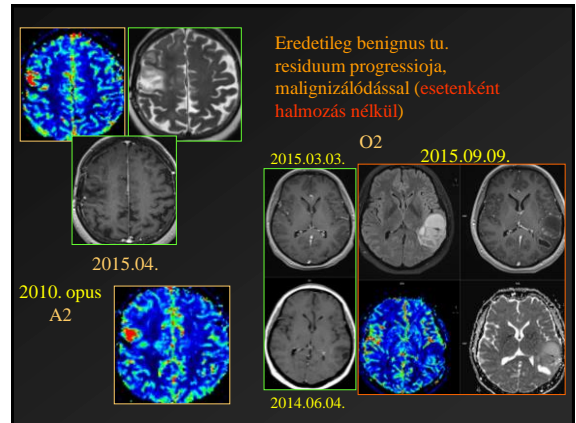
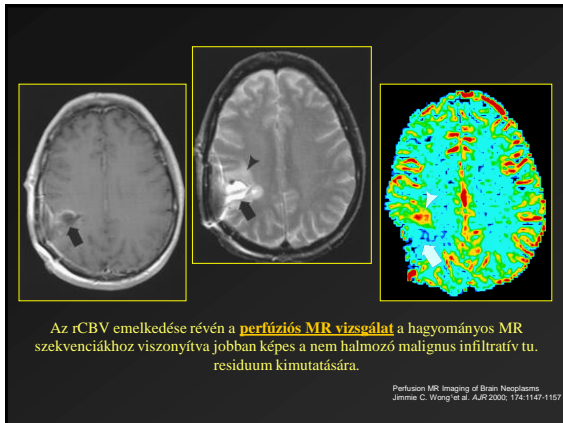
- a terápia hatásosságának megítélésében
- a recidíva és a pseudoprogresszió, ill. necrosis differenciálásában
- a residuum malignizálódásának felismerésében (a halmozás kialakulása előtt)
- a prognózis megítélésében

DSC – dinamikus szuszeptibilitás kontrasztos T2 súlyozott perfúziós technika: CBV és CBF mérésre

DCE – dinamikus kontraszthalmozásos T1 súlyozott perfúziós technika: a kóros permeabilitás mérésére

ASL – artériás spinmegjelöléses módszer: CBF mérhető kontrasztanyag nélkül

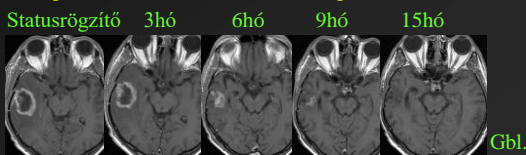
Jó terápiás válasz esetén: a tu. cellularitás ↓ - ADC ↑
 a vaszkularizáció ↓ - rCBV ↓
 a permeabilitás ↓ - Ktransz ↓
 a mitotikus aktivitás ↓ - Cho ↓

Pseudoprogressio

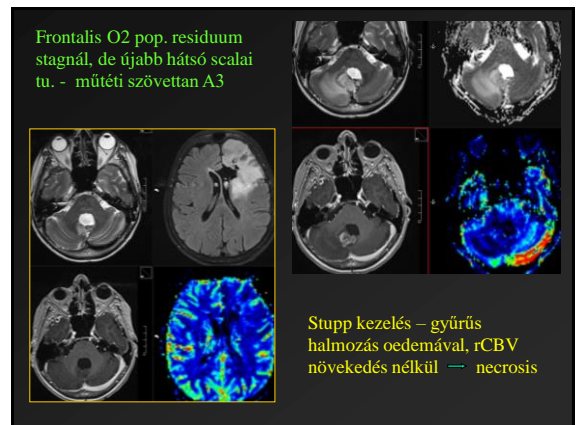
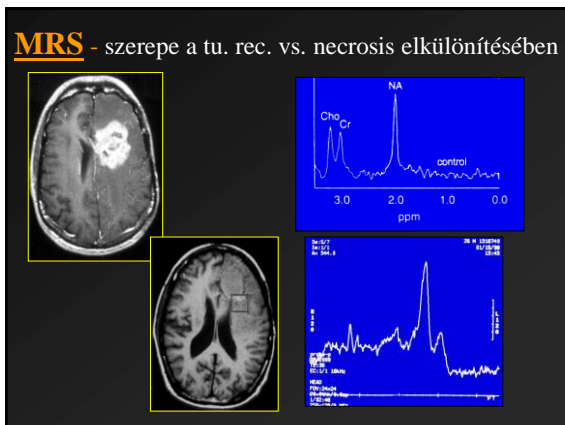
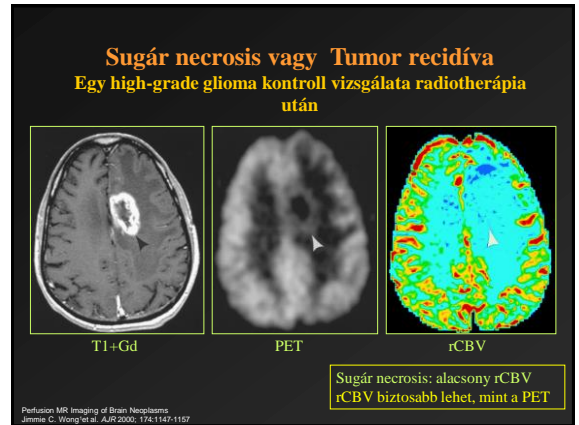
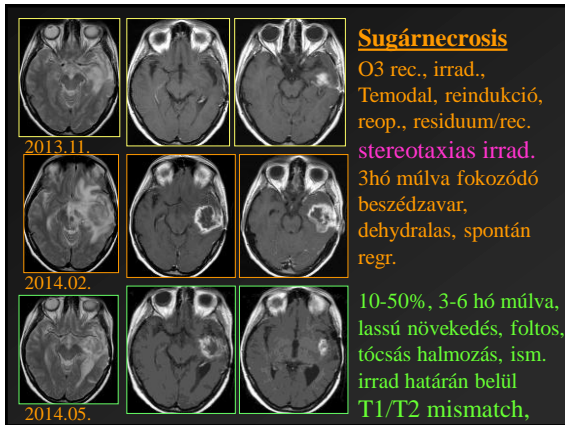
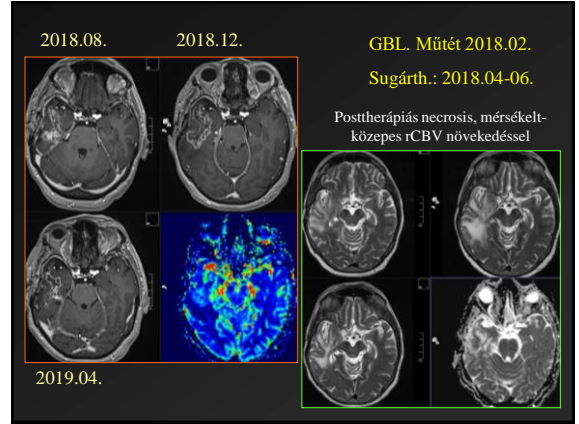
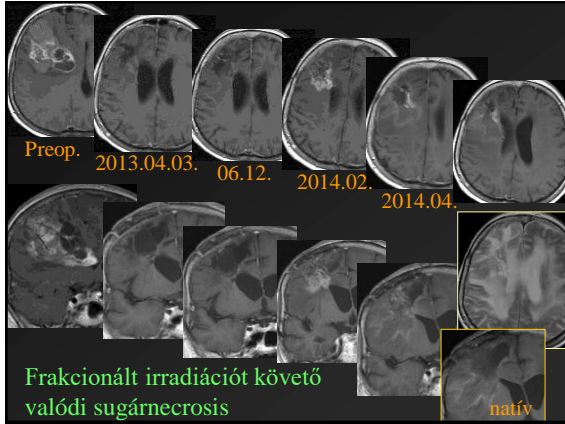
Malignus glioma Stupp protokoll, irradi. után 2 hónapon belüli subacut, spontán regrediáló halmozó laesio a műtéti területen. Előfordulás: 9-31%, 1/3 tünetképző, MGMT-metilált tu.-oknál 2-szer gyakoribb - kedvező prognosztikai faktor

Diff.dg.: tu.rec.- subependymalis, corpus callosum, sugármezőn kívüli terjedés megjelenése..., MRS,DWI,MRP, PET, rapid klinikai rosszabbodáskor reop.

A frakcionált sugárkezelés késői mellékhatása a valódi sugárnecrosis:

- irreverzibilis és progresszív állománykárosodással jár
- 3-24%-os előfordulás
- dózis és térfogatfüggő, >65Gy rizikó megugrik
- 3 hónap - évek
- MR: irregularis, szemcsés, sugaras halmozás, masszív oedema, jelentős térszűkület
- tünetmentes, lokális tünet, intracraniális nyomásfokozódás, önlimitáló vagy tu.rec.-nél lassúbb, de műtétet igénylő progresszió

A perfúziós MR vizsgálat eddigi tapasztalataink szerint:

- Alkalmos a residuális glioma malignizálódásának igazolására, halmozás hiányában is
- Alkalmos tu. recidíva megjelenésének megerősítésére a műtéti terület körül.
- Halmozó benignus glioma rec., ill. nem halmozó malignus glioma residuum területén az alacsony malignitás megerősítésére
- Malignus gliomák posttherápiás követésénél:
 - érszerű CBV : recidívát valószínűsít
 - közepes/mérsékelt CBV ↑ : vegyes laesio/necrosis → további követés/CBV kvantifikáció/szöveti megerősítés a jövőben!
 - alacsony CBV : necrosis/pseudoprogressio mellett szól

Terápia hatásossága I. (MRS)

- MRS abnormalitás korábban megjelenhet mint a kóros halmozás, tu./oedema elkülönítése
- **Reagáló tumor = Cho csökkenés**
- **Recidíva = Cho emelkedés, NAA csökkenéssel**
- **Nekrózis = alacsony metabolit csúcsok, lehet magas lipid és lactat**
- MRS a PET-hez hasonló vagy jobb is lehet

Guerra EE, et al., AJNR 2001

Terápia hatásossága II. (DWI, perfúziós MR)

- Korai ADC növekedés = jó terápiás válasz (cellularitás csökkenését jelzi)
- rCBV csökkenése = jó terápiás válasz (angiogenesis és neovascularisatio jelzője)

